

ље“ и све чланове правне демократске државе рефлексивно надахне и подстакне на толерантност, узајамно поштовање и дијалог. Смисао „постметафизичког мишљења“ би се састојала у „очувању спознаје о нужности без рекурсивног односа према Богу или апсолутном“ У *Постметафизичком мишљењу* пре-

плиће Хабермас философију, теологију, антропологију, социологију, историју и политичку теорију у конструктиван интердисциплинарни дијалог. Овај *furor intellectuallis* Нестора савремене философије нема себи равнoг у актуелном филозофском дискурсу.

Прошођакон Зоран Андрић

Gert Melville: *Die Welt der mittelalterlichen Klöster: Geschichte und Lebensformen*

Beck, München 2012.
415 стр. ; илустр. ; 23 cm
ISBN: 978-3-406-63659-2

Манастири као антиципација модерне
– Монографија о средњовековним манастирима,
њиховој историји и видовима суживота –

Квинтесенца ове монографије, сабијене у орахову љуску, би могла гласити: средњовековни манастири су ефицијентни модели културе средњег века у којима је положен нуклеус модерне. Аутор вели *expressis verbis* да су манастири „лабораторије иновативности“. Књига Герта Мелвила, угледног немачког медијевисте са Техничког универзитета у Дрездену представља суму и синтезу дугогодишњег историографског капања над темама монашког универзума, коме је он готово сав свој истраживачки век завештао. Монографија *Свети средњовековних манастира. Историја и начини суживота*, објавио је у Минхену један од најугледнијих немач-

ких издавача, С. Н. Beck Verlag, који ове 2013. г. – нека нам овде буде допуштено да подсетимо – слави своју 250. годишњицу оснивања.

Мелвил отпочиње своју монографију поантираном тезом сходно којој аскете играју престижну улогу у позној антици. Чак и повлашћени сталеж је био презасићен свестрано слављеним раскаланим гозбама са еротским пировима. У току пери-

ода сеобе народа, устаљени урбани живот се стао распадати. Појављује се нови тип егзистенције – хришћански аскета, еремит, монах или монахиња који се – кроз анахорезу (*vita religiosa*) – налазе у потрази за новом срећом и новим смислом. Како највише социјалне институције, званична црква, папе и бискупи, тако и световни владоци, подржавали су и подстицали нови начин живота неуобичајених фигура монаха и монахиња, будући да су оне изгледале узорним видом хришћанског живота. Појавом првог хришћанског анахорете у египатској пустињи, у трећем веку након Христа, од којих је у харизматичној колонији еремита најпознатији Антоније (251–356), почиње да се развија култура средњовековних манастира. Спис *Apophthegmata patrum*, збирка сентенци и начела спиритуалности, била је узор еремитског живота који је у монашкој пракси примењиван. Аутор, на жалост, узима живот монаха као феномен *sui generis*, као да стоици, претече такве форме живота, нису постојали.

Аутор рекурира класичне топове историје монаштва и њихових редова и законоправила (*Ordo monasterii*) – Пахомијева (292/298–346) *Правила*, сва у духу сиромаштва, созерцавања и уздржања, као и Св. Василија Великог (330–379), и Блаженог Августина (354–430) односно његове *Regula ad servos Dei*.

Почев од позне антике, како мушкарци, тако и жене су стремили непосредном сусрету са Богом у

виду хришћанске, киновијске заједнице. Вид такве асоцијације је био општежитељни у манастирима (*vita monastica*) или отшелнички (*vita eremitica*), у пустињама, пећинама и руинама. Начела таквих одлука – „слеђењу гласу сопствене савести“ – се могу и у Лутеровим списима наћи, подсећа нас протестант Мелвил и вели: „Одлучујући носиоци реформације су били монаси и монахиње“. Из еремитског начина живљења развиле су се различите форме манастирског општежића, које су кроз потоње векове имале невероватан успех, не само у духовном развоју хришћанског заједништва, већ и у привредном, културном и политичко-државном смислу. У њима је однос индивидуе и заједнице као рационалне форме испробаван и иновативна конструкција хармоничне парадигме државности пресађивана у профану област друштва. Границе рационалности и границе мистичног предања су биле у њима опитно испуњене.

Духовна слобода манастира је била, сходно Мелвилу, некакав инхерентан императив, те је „Црква свакад имала потешкоћа са монаштвом“. Непосредан дијалог са Богом чини унеколико Цркву излишном, вели Мелвил. Улога личког апостолата, коју је иницирао Фрања Асишки је готово разорне снаге и величине. Аутор нам кроз историјски *tour l'horizon* описује етапе развоја монаштва од Бенедикта (*ora et labora*) и бенедиктинаца преко цистерцијанаца, фран-

цисканаца, доминиканаца. Уза сву методичку стрингентност и акрибичност, ова монографија одише елегантном наративном јасношћу и примерном сликовитошћу. При томе аутор у екскурсима описује *sine ira et studio* негативне епизоде, злоупотребе, морално расуло или декаденцију у развоју монаштва.

На крају ове фасцинирајуће монографије добија Мелвила централна теза у фактичној евидентности – да се данашња друштвена и индивидуална егзистенција заснивају на темељима средњовековног монаштва. Наличје оваквог прогресивног аспекта, састоји се у видовима неуротично пренаглашеног презира и демонизовања свега плотског, у

свестраним махнитим прогањањима вештица које је врхунило у параноидним визијама греха и пакла, као и дубоким и незацеливим ранама и ужасима инсценираних трибунала инквизиције и њених ломача. Ову монографију заокружује јукстапозирана хроника – паралелни развој монаштва и опште историје – која нам омогућује прегледније ситуирање збивања у синоптичкој перспективи. Мелвила монографија је солидан преглед настанка и развоја монаштва и манастира – топоса између неба и земље, те је радо препоручујемо не само богословској интелигенцији, већ и широј академској јавности.

Прошођакон Зоран Андрић

Peter Gemeinhardt: *Antonius, der erste Mönch:
Leben – Lehre – Legende*

C. H. Beck, München 2013.

240 стр.: илустр.; 21 cm

ISBN: 978–3–406–64658–4

Икона еремитског монаштва

– Петер Гемајнхарт: Антоније, први монах. Живот, учење, легенда –

Свети Антоније Велики је кључна фигура раног хришћанства, названа „звездом пустиње“. Ава Антоније је духовни горостас, аскет, отшелник, проповедник, исцелитељ и чудотворац, пустињски монах, идол киновијског монаштва, узор у испосништву и личност од највећег значаја у раном периоду

еремитског монаштва. Готово ниједан други хришћанин није у тој мери надахњивао и опчињавао као што је то случај са Авом Антонијем (око 250–356). Живот овог египатског еремита пружа грандиозни увид у непознат и далеки свет у коме је хришћанство само једна међу многим религијама.